

do 16 december 2021
20.00 Concertzaal

ANIMA ETERNA BRUGGE & JOS VAN IMMERSEEL

Vaughan Williams,
Britten & Tchaikovsky

— CONCERT —
— GEBOUW —
— BRUGGE —

Biografieën

Anima Eterna Brugge (BE), in 1987 opgericht door Jos van Immerseel, is een internationaal projectorkest van 7 tot 80 musici met een repertoire dat reikt van Monteverdi tot Gershwin. Sinds het seizoen 2020-2021 werkt Anima Eterna samen met verschillende gastdirigenten die elk een artistiek traject uitbouwen. De komende jaren is er een belangrijke rol weggelegd voor Giovanni Antonini. Hij leidt de komende seizoenen telkens een project als eerste gastdirigent – in februari 2022 Haydn's *Jahreszeiten* met Vox Luminis –, én hij krijgt een cruciale rol als muziekadviseur. Later nemen ook de Vlaamse Bart Van Reyn, internationaal topdirigent Pablo Heras-Casado en violiste Midori Seiler plaats voor het orkest. Elk nieuw project wordt voorafgegaan door gedegen onderzoek: welke instrumenten hebben de componist geïnspireerd, wat waren de bijhorende speeltechnieken en wat waren de relevante uitgaves. Allemaal elementen die de klank en het karakter van de uitvoering beïnvloeden. Naast huisartiest van Concertgebouw Brugge is Anima 'ensemble associé' aan l'Opéra de Dijon. Het orkest heeft ondertussen een 50-tal cd's opgenomen die wereldwijd gedistribueerd worden door Outhere Music.

Jos van Immerseel (BE) studeerde piano, orgel, zang en orkestdirectie en verdiepte zich als autodidact in organologie, retoriek en de historische pianoforte. Deze interesses leidden hem naar de oude muziek, de oprichting van een eigen ensemble (Collegium Musicum, 1964-1968), klavecimbelstudies bij Kenneth Gilbert en een overwinning in het eerste klavecimbelconcours van Parijs (1973). Vandaag geniet hij wereldwijd erkenning als solist en kamermusicus en is hij te horen op de belangrijkste internationale concertpodia. Parallel maakte van Immerseel carrière als dirigent, sinds 1987 van geesteskind Anima Eterna Brugge. Hij bouwde een collectie historische klavieren uit, overtuigd dat de instrumenten die een componist heeft gekend de sleutel zijn tot een correcte voordracht. In 2010 ontving van Immerseel de Carrièreprijs van de stad Bremen, in 2018 volgde de Klara Carrièreprijs. In 2019 overhandigde Sven Gatz, toenmalig viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Cultuur, hem een ereteken voor een leven vol verdienste voor de Vlaamse klassieke muziek.

HUISARTIEST

ANIMA ETERNA

**'Een echte
thuishaven, waar
we het beste van
onzelf geven.'**

Lees alles over ons huisorkest
Anima Eterna Brugge en
onze andere huisartiesten op
concertgebouw.be/huisartiesten.

Uitvoerders en programma

19.15 inleiding door Anna Vermeulen

Anima Eterna Brugge: orkest
Jos van Immerseel: dirigent

Ralph Vaughan Williams (1872-1958)

Fantasie op een thema van Thomas Tallis
(1910)

Benjamin Britten (1913-1976)

Simple Symphony (1934)

- Boisterous Bourrée
- Playful Pizzicato
- Sentimental Saraband
- Frolicsome Finale

Pjotr Il'jich Tchaikovsky (1840-1893)

Serenade voor strijkers (1880)

- Pezzo in forma di Sonata
- Walzer
- Elégie
- Finale (Tema Russo)

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen
van Bloemblad.

Dit project werd mogelijk gemaakt dankzij
de Tax Shelter voor Podiumkunsten van de
Vlaamse Overheid.

ORKESTRAAL

Tussen twee werelden

Welke richting moet de muziek in ons land uit? Over die vraag werd er rond 1860 flink wat gedebatteerd in Rusland. Aan de ene kant in het debat had je de stemmen van De Vijf, het groepje componisten dat zich rond de spilfiguur van Balakirev verzamelde. Zij wilden een eigen, door volksmuziek geïnspireerde, Russische muziekstijl smeden, die zich van de West-Europese muziek los zou wrikken. De pianovirtuoos en componist Anton Rubinstein had een heel ander plan in gedachten: het muzikale leven in Rusland moest net met een blik op Europese en Duitse modellen grondig geprofessionaliseerd worden. Om dat project te realiseren richtte hij in 1862 in Sint-Petersburg het eerste professionele conservatorium van Rusland op. Een van de componisten die er een paar jaar later afstudeerde, was Pyotr Il'yich Tchaikovsky.

Als alumnus van het conservatorium erfde Tchaikovsky een interesse in Europese muziekvormen. Maar hij zette ze wel kritisch naar zijn eigen hand. Meermaals klaagde hij over de Duitse muziek van zijn tijd dat ze zich te zeer op het bouwen van rigoureuze structuren focuste, maar schoonheid en zeggingskracht miste. In zijn eigen instrumentale muziek gaat Tchaikovsky dan ook op een eigenzinnige manier met muziekstructuren om, en injecteert ze vaak met ongehoord lange emotionele melodieën en vreugdevolle dansen.

In zijn *Serenade* voor strijkorkest uit 1880 hoor je mooi hoe hij dat doet. Tchaikovsky noemde het stuk zelf een ode aan zijn favoriete componist Mozart, die in de 18e eeuw zelf heel wat serenades schreef. Vaak waren dat aangename ensemblestukken om 's avonds of tijdens feestelijkheden uit te voeren. Ook Tchaikovsky's serenade heeft een openhartige toon, maar eronder schuilen allerlei ingenieuze

- In zijn *Serenade voor strijkers* zet Tchaikovsky Europese muziekvormen naar zijn eigen expressieve hand.
- Vaughan Williams transformeert het strijkorkest dan weer tot een kerkkoor, in een woordeloze liturgie op een oude Engelse psalmmelodie van Thomas Tallis.
- In zijn populaire *Simple Symphony* herwerkt Britten zijn oude jeugdwerken in even vernuftige als speelse symfonische muziek.

structuurideeën. Hij gaf de vier delen van zijn werk elk een eigen karaktervolle sfeer mee. Het stuk begint met een nobele hymne voor het strijkorkest, doet je wat later in het tweede deel mee tollen op een briljant lichtvoetige wals (de populairste ballroomdans in de 19e eeuw), terwijl het derde deel in een aangrijpende elegie snikt. Hoe divers ze ook klinken, toch gebruiken de thema's in die bewegingen dezelfde toonladder motiefjes als bouwstenen. Ook in de finale, waar melodieën met het karakter van Russische volksdeuntjes ronddansen, recycleert Tchaikovsky materiaal uit de openingsmaten van zijn stuk. Hij laat er de volledige hymne van het begin zelfs, als uit het niets, weer opduiken.

Voor de landgenoten

'Is het niet mogelijk dat de Engelse componist iets te zeggen heeft tegen zijn eigen landgenoten, wat niemand uit een andere tijd of een ander land kan zeggen?' Met die woorden wierp Ralph Vaughan Williams in 1912 in Engeland de vraag op waar Tchaikovsky's landgenoten een halve

eeuw eerder ook over kibbelden: welke richting moest de muziek van zijn land uitgaan? Vaughan Williams' antwoord was duidelijk. Hij trok het platteland van Engeland en Wales in en sprokkelde er volksliedjes als inspiratiebron voor zijn nationale muziekstijl. Ook het muzikale verleden van zijn land trok hem aan. Toen hij in 1906 gevraagd werd om een collectie met oude Engelse hymnes samen te stellen, ging hij gretig aan het werk. Tijdens zijn onderzoek vond hij een psalmmelodie van de 16e-eeuwse kerkcomponist Thomas Tallis, die hij in 1910 herbruikte in zijn eigen *Fantasia on a Theme by Thomas Tallis*. In dat stuk transformeert Vaughan Williams het strijkorkest als het ware tot een kerkkoor. Opgesplitst in verschillende groepen, geven de strijkers er stukjes van de oude Tallis-melodie in een vraag- en antwoordspel aan elkaar door. Samen met zijn quasi-archaïsche harmonieën en ingenieuze orkestratie, lokt Vaughan Williams je zo mee in een mythische, woordeloze liturgie.

Bruikbare muziek

Al gauw werd Vaughan Williams met zijn evocatieve muziekstijl de leidende componist van zijn land. Maar die populariteit was niet onomstreden. Sommige critici lachten zijn stijl, die de naam 'pastoraal' gekregen had, onterecht als ouderwets en bekrompen weg. Toen Benjamin Britten als jonge componist in de jaren 1930 naam maakte in het Britse muzieklandschap, lachte hij gretig mee. Toch had hij wel iets gemeen met zijn oudere collega. Net als Vaughan Williams wilde hij met zijn muziek tot zijn landgenoten spreken. 'Mijn muziek is geworteld in de plek waar ik leef en werk', zei hij. Zelfs al was hij sterker geïnteresseerd in de modernistische muziekontwikkelingen die zich rondom hem afspeelden, mochten zulke vooruitstrevende

'Net als Vaughan Williams wilde Britten met zijn muziek tot zijn landgenoten spreken.'

technieken de directe zeggingskracht van zijn muziek niet in de weg staan. 'Ik wil dat mijn muziek gebruikt kan worden door mensen, hen pleziert', stelde hij duidelijk.

Een van de manieren waarop Britten zijn muziek 'bruikbaar' maakte, was door stukken voor kinderen te schrijven. Daar begon hij al vroeg in zijn carrière mee, met zijn geliefde *Simple Symphony* uit 1934. Dat stuk is niet alleen voor jonge musici en luisteraars bedoeld, de melodieën zelf komen ook van een kinderpen. In een tekstje bij zijn stuk legt Britten uit dat hij er deuntjes in verwerkte die hij geschreven had toen hij nog een 'doodnormale jongen was, die van cricket hield'. Doorheen de vier delen van het werk, wrijft de speelse sfeer van die deuntjes aan tegen een eclectische mengeling van verheven symfonische structuren, complexe texturen en barokke dansritmes zoals de *bourrée*, de *gigue* en de *sarabande*. Het lijkt wel alsof Britten zo wilde laten zien dat muziek tegelijk vernuftig en toegankelijk kan zijn. Tchaikovsky en Vaughan Williams zouden het er mee eens geweest zijn.

— Anna Vermeulen

Darmsnaren in 20e-eeuwse muziek?

Helena Druwé, violiste bij Anima Eterna Brugge, is een echte 'darmsnaren-aficionado'. Zelfs al bezorgen darmsnaren haar ook wel eens hoofdbrekens – ze zijn niet goedkoop, verslijten snel en het duurt een kleine eeuwigheid voor je een nieuwe snaar op je instrument gelegd krijgt – ze blijven voor haar altijd op nummer één staan: 'pure liefde is het'.

Darmsnaren bij Bach: daar zijn we ondertussen gewend aan. Maar bij muziek van Tchaikovsky, Vaughan Williams en Britten hoorden we ze nog niet vaak. Vanwaar die keuze?

Met Anima Eterna proberen we altijd het klankidoom dat de componist in zijn hoofd had zo dicht mogelijk te benaderen. In die zin is het niet eens een echte keuze om darmsnaren te gebruiken: het is gewoon logisch. Zelfs in de tijd van Britten's *Simple Symphony*, in 1934, waren darmsnaren nog steeds de gangbare praktijk. De lage snaren, de sol- en de re-snaar, hadden toen al vaak een metalen omhulsel. Maar de hoogste twee snaren, de la- en de mi-snaar, waren echt nog pure darmsnaren.

Wanneer deden volledig metalen snaren dan hun intrede?

Dat gebeurde, grosso modo, pas na de Tweede Wereldoorlog. De concertpraktijk veranderde: de concertzalen werden steeds groter. Daardoor zat het publiek opeens veel verder van de klankbron af. Dus moest de muziek luider klinken. Metalen snaren bieden meer volume dan darmsnaren. Doordat er een hogere spanning op staat kunnen ze de klank veel verder projecteren. Maar dat gaat wel ten koste van de warmte in de klank.

Hoe voelen die darmsnaren voor jou, als speler?

Wanneer je darmsnaren op de goede manier aanstrijkt, komen er immens veel boventonen vrij. Dat zijn tonen die heel zacht meeklinken bovenop de toon die je aan het spelen bent. Juist die boventonen maken de klank heel rijk en warm. Zeker als verschillende instrumenten elkaar vinden en die boventonen elkaar beginnen te raken: dat is zo magisch. Er ontstaat dan een trilling die je ook fysiek écht kan voelen. Dan begint de klank te leven. Natuurlijk: darmsnaren betekenen ook meer werk voor een strijker. De intonatie is moeilijker en de snaren spreken minder makkelijk aan. De snaren reageren ook veel feller op allerlei weersomstandigheden, of op de luchtvochtigheid in de zaal. Maar als het allemaal lukt, dan wordt je daar als speler echt wel voor beloond.

Geldt die beloning ook voor de luisteraar?

Zeker. We merken soms dat luisteraars een beetje 'geconditioneerd' zijn door de klank van metalen snaren. Het duurt soms even voor ze helemaal in die klank van darmsnaren kunnen duiken. Het klinkt ook gewoon anders. Niet per se stiller of lichter, maar wel transparanter en duidelijker hoorbaar. Ik ben nu volop Tchaikovsky aan het voorbereiden en het klinkt fantastisch. Hoe je het instrument op die hoge darmsnaren kan laten zingen, zonder al te veel vibrato. Je hebt dat vibrato ook niet nodig, omdat je de klank al op een andere manier kan doen spreken. Dat is zeker een verschil dat de luisteraars onmiddellijk opvalt. Ook bij de vele pizzicato's in Britten hoor je dat verschil. Er zit minder spanning op de snaren, dus die pizzicato's voelen veel minder explosief aan dan op metalen snaren.

— Annemarie Peeters

Anima Eterna Brugge

eerste viool

Eszter Lesták
Helena Druwé
Laura Johnson
László Paulik
Monica Waisman
Mikolaj Zgółka

altviool

Martina Forni
Örzse Adám
Chloé Parisot
Noah Mayer
Frans Vos
Esther van der Eijk

contrabas

Mattias Frostenson
Ben Faes
Elise Christiaens
Isaline Leloup

tweede viool

Nicolas Mazzoleni
Barbara Erdner
Femke Huizinga
Nadi Paz Perez Mayorga
Agnieszka Rychlik
Wanda Visser

cello

Piroska Nóra Baranyay
Dmitri Dichtiar
Inka Döring
Caroline Kang
Nicholas Selo
Tine Van Parys

Geef muziek en dans cadeau!

We moesten veel te lang livemuziek en dans missen, en krijgen er nu dan ook maar niet genoeg van. Met een Concertgebouw-geschenkbond onder de kerstboom, kan je alvast het leed (en de pakjesstress) een beetje verzachten. Bestel je geschenkbond voor een bedrag naar keuze op [concertgebouw.be/geschenkbond](https://www.concertgebouw.be/geschenkbond) of bij In&Uit Brugge.

In de kijker

ZATERDAG

15 JAN 2022

20.00 Concertzaal

© Marco Borggreve

Antwerp Symphony Orchestra

Rachmaninov, Shostakovich & Gubaidulina

Vinnitskaya's vinnige vingers zijn onontbeerlijk om Rachmaninovs *Eerste pianoconcerto* tot een goed einde te brengen. Met de sprookjesachtige klankpoëzie van grande dame Gubaidulina zorgt chef-dirigent Elim Chan voor het nodige tegenwicht.

ZATERDAG & ZONDAG

19 & 20 FEB 2022

20.00 Concertzaal

© Pressiana

Anima Eterna Brugge & Vox Luminis

Haydn. Die Jahreszeiten

20 februari 2002 om 20.02 opende Anima Eterna Brugge de geschiedenis van het Concertgebouw met *Die Schöpfung* van Joseph Haydn. 20 jaar later is ons huisorkest opnieuw van de partij, nu met *Die Jahreszeiten*, Haydns lofzang op het landleven. Vox Luminis voegt zijn stem bij het feestkoor van huisartiesten.

Laat weten wat je van de voorstelling vond op

f ConcertgebouwBrugge
@concertgebouwbr

info & tickets +32 (0)78 15 20 20 — In&Uit: 't Zand 34, Brugge

concertgebouw.be

De Standaard

